

บทที่ 1

บทนำ

1 ความเป็นมาและสภาพปัญหา

ในปัจจุบันเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกให้กับคนในสังคมยุคปัจจุบันมาก โดยในปัจจุบันมีเครื่องใช้ไฟฟ้าอยู่หลากหลายประเภทที่ถูกนำมาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้บริโภค อาทิเช่น โทรทัศน์ วิทยุ เครื่องซักผ้า เต้าไฟฟ้า คอมพิวเตอร์ หลอดไฟฟ้า เครื่องปรับอากาศ เป็นต้น ซึ่งเครื่องใช้ไฟฟ้าบางประเภทเหล่านี้มีราคาสูงจนทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ที่เป็นผู้บริโภคไม่สามารถหาเงินเพื่อมาซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าโดยชำระราคาในครั้งเดียวได้ หรือบางทีถ้าจะซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าโดยชำระราคาในครั้งเดียวได้ก็ต้องอาศัยระยะเวลาที่ยาวนานในการสะสมเงินเพื่อจะนำมาซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเหล่านี้ ซึ่งสภาวะเช่นนี้ไม่เป็นผลดีต่อภาวะทางเศรษฐกิจซึ่งต้องการให้เกิดการหมุนเวียนของ (เครื่องใช้ไฟฟ้า) และเงินตราในตลาด เพื่อเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจและเป็นการกระจายสินค้าจากท้องตลาดไปยังผู้บริโภคให้มากที่สุด ผู้ผลิตหรือผู้ขายเครื่องใช้ไฟฟ้าจึงได้นำเอาวิธีการเช่าซื้อมาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการขาย โดยจัดให้ผู้บริโภคที่มาทำสัญญาเช่าซื้อกับผู้ผลิตหรือผู้ขายนั้นสามารถแบ่งชำระราคาเช่าซื้อเป็นงวด ๆ ได้ และเมื่อชำระราคาค่าเช่าซื้อจนครบถ้วนแล้วกรรมสิทธิ์ในเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อจะตกเป็นของผู้เช่าซื้อทันที

เนื่องจากในปัจจุบันการเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นที่นิยมมากในบรรดาผู้บริโภค ประกอบกับการทำสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้านั้นมิได้มีเพียงแค่การเช่าซื้อที่เป็นรูปแบบระหว่างผู้ผลิตหรือผู้ขายกับผู้บริโภคโดยตรง แต่ยังมีรูปแบบการทำสัญญาเช่าซื้อที่เป็นเรื่องระหว่างผู้เช่าซื้อที่เป็นผู้บริโภคกับผู้ให้เช่าซื้อที่เป็นสถาบันการเงินที่ประกอบธุรกิจในการให้สินเชื่อ โดยในความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้เช่าซื้อที่เป็นสถาบันการเงินกับผู้ผลิตหรือผู้ขายนั้นมีความสัมพันธ์กันตามสัญญาซื้อขาย ซึ่งผู้ผลิตหรือผู้ขายได้ขายเครื่องใช้ไฟฟ้าให้กับสถาบันการเงินก่อน และสถาบันการเงินเหล่านั้นได้นำเครื่องใช้ไฟฟ้ามาให้ผู้บริโภคเช่าซื้ออีกทีหนึ่ง ซึ่งในความสัมพันธ์ตามสัญญาเช่าซื้อจะระหว่างผู้ให้เช่าซื้อและผู้เช่าซื้อซึ่งนั้น การทำสัญญาเช่าซื้อจะระหว่างคู่สัญญานั้นย่อมเป็นไปตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญาซึ่งคู่สัญญามีอิสระในการตกลงที่จะกำหนดข้อสัญญาเป็นอย่างใดก็ได้ที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และเมื่อได้กำหนดข้อสัญญาไว้ในสัญญาแล้วก็ส่งผลให้คู่สัญญามีหน้าที่ในการปฏิบัติตามข้อสัญญาที่ได้กำหนดไว้

ในสัญญาโดยมากข้อสัญญาเหล่านี้ไม่ได้ถูกกำหนดขึ้นจากการที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันกำหนดขึ้น แต่หากเกิดจากการที่ผู้ให้เช่าซื้อเป็นผู้กำหนดแต่ฝ่ายเดียว ทั้งนี้เพราะผู้ให้เช่าซื้อมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการทำสัญญา และมีความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าผู้เช่าซื้อซึ่งเป็นผู้บริโภค ด้วยเหตุนี้ผู้ให้เช่าซื้อจึงเป็นผู้มีอำนาจต่อรองมากกว่าในการที่จะกำหนดข้อสัญญาเช่าซื้อซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อสัญญาที่เป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคอย่างมาก เช่น ข้อสัญญาที่ให้สิทธิผู้ให้เช่าซื้อในการบอกเลิกสัญญาได้ฝ่ายเดียวหรือเป็นข้อสัญญาที่ตัดสิทธิของผู้เช่าซื้อในการบอกเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 เป็นต้น ซึ่งข้อสัญญาที่กำหนดขึ้นโดยผู้ให้เช่าซื้อนั้นผู้เช่าซื้อไม่สามารถที่จะขอแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมข้อสัญญาได้ ทำให้เกิดปัญหาในการกำหนดข้อสัญญาในการเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าที่จะพบว่าผู้บริโภคเป็นฝ่ายเสียเปรียบและผู้ให้เช่าซื้อเป็นฝ่ายที่ได้เปรียบเสมอ

เมื่อพิจารณากฎหมายของประเทศไทยที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องสัญญาเช่าซื้อ พบว่ามีบทบัญญัติเรื่องการเช่าซื้อในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในมาตรา 572 ถึงมาตรา 574 และได้นำบทบัญญัติในเรื่องเช่าทรัพย์สินและเรื่องซื้อขาย รวมทั้งบทบัญญัติในเรื่องนิติกรรมสัญญาและหนี้มาใช้ประกอบเข้าด้วยกัน นอกจากนี้ยังได้มีกฎหมายอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อคุ้มครองให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่สัญญา ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 ที่บรรเทาผลของข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551¹ ที่เข้ามาควบคุมในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อเป็นสถาบันการเงิน ซึ่งกฎหมายเหล่านี้ยังไม่เพียงพอในการคุ้มครองผู้บริโภคโดยตรงในเรื่องการเช่าซื้อ โดยเฉพาะการเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า

ดังนั้นเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคที่อยู่ในฐานะที่อ่อนแอกว่าผู้ประกอบการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจมากกว่า โดยเฉพาะในด้านการทำสัญญา คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจึงได้อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 35 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 ออกประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2544²

¹พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงิน ธุรกิจตลาดหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ.2522 ได้ถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ.2551

² คำว่า “ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ฯ” ที่จะใช้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต่อไป ผู้เขียนขอความความถึงประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544

โดยประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ฯ ฉบับนี้ได้กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจต้องจัดทำสัญญาโดยมีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ฯ โดยแบ่งเป็นประเภทของข้อสัญญาที่ต้องใช้สัญญา(ข้อ 3 ของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา) และข้อสัญญาที่ห้ามใช้ในสัญญา(ข้อ 4 ของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา)

ในกรณีที่ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ฯ ได้กำหนดให้ในสัญญาต้องใช้ข้อสัญญาใดหรือต้องใช้ข้อสัญญาโดยมีเงื่อนไข ถ้าสัญญานั้นไม่ใช่ข้อสัญญาข้อสัญญาดังกล่าว หรือใช้ข้อสัญญาแต่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไข ให้ถือว่า สัญญานั้นใช้ข้อสัญญาดังกล่าวหรือใช้ข้อสัญญาตามเงื่อนไขนั้น และในกรณีที่ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ฯ ได้กำหนดข้อสัญญาที่เป็นข้อห้ามใช้ข้อสัญญาใด ถ้าสัญญานั้นใช้ข้อสัญญาดังกล่าวแล้ว ให้ถือว่า สัญญานั้นไม่ข้อสัญญา เช่นว่านั้นเลย ซึ่งเป็นไปตาม มาตรา 35 ตี และ มาตรา 35 จัตวา แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541

อย่างไรก็ตาม มาตรการที่กำหนดไว้ในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ฯ ยังไม่เพียงพอต่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นผู้เช่าซื้อ ทั้งนี้เพราะมาตรการตามที่กำหนดไว้ในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ฯ ไม่ได้ควบคุมและแก้ปัญหาด้านสัญญาทุกเรื่อง ซึ่งบางเรื่องซึ่งเป็นปัญหาสำคัญก็ได้ถูกควบคุมหรือกำหนดไว้ชัดเจน และในบางเรื่องที่ถูกควบคุมตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ฯ แล้วก็ไม่เพียงพอต่อการคุ้มครองผู้บริโภค และอาจก่อให้เกิดปัญหาได้ กล่าวคือ

1. การที่ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ฯ ข้อ 2 ได้กำหนดให้มีคำนิยามของเครื่องใช้ไฟฟ้าไว้ว่า เครื่องใช้ไฟฟ้า หมายถึง เครื่องใช้หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์(Electronic) เครื่องใช้หรืออุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ(Information Technology) และเครื่องใช้หรืออุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์(Audio Vision) เป็นการให้คำนิยามที่กว้างหรือครอบคลุมเครื่องใช้ไฟฟ้าทุกประเภทซึ่งการให้คำนิยามที่กว้างและครอบคลุมเช่นนี้มีความจำเป็นหรือไม่ เพราะโดยทั่วไปแล้วการทำสัญญาเช่าซื้อ คนส่วนหนึ่งมักนิยมทำสัญญาเช่าซื้อในเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีความจำเป็นและมีราคาสูง ซึ่งในปัจจุบันนี้การทำสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้านิยมทำในเครื่องใช้ไฟฟ้าไม่กี่ประเภทเท่านั้น

2. บทบัญญัติในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ฯ และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ไม่ได้กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อมีหน้าที่ที่จะต้องเปิดเผยข้อสัญญาแก่ผู้เช่าซื้อหรือในขณะทำสัญญา เพื่อให้ผู้เช่าซื้อสามารถทราบถึงรายละเอียดของข้อ

สัญญาที่สำคัญบางอย่าง เช่น ราคาที่แท้จริงของเครื่องใช้ไฟฟ้า ราคาค่าเช่าซื้อทั้งหมดที่ผู้เช่าซื้อต้องชำระเป็นรายงวด เป็นต้น ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร ก่อนที่จะตัดสินใจเช่าทำสัญญา และเพื่อเป็นการให้ผู้เช่าซื้อพิจารณาว่าเมื่อตกลงทำสัญญาแล้วผู้เช่าซื้อจะมีสิทธิและหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในสัญญาอย่างไรบ้าง หรือสัญญาที่ผู้เช่าซื้อจะต้องผูกพันภายหลังจากที่เช่าทำสัญญาแล้วมีลักษณะเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคจนเกินควรหรือไม่ ทั้งนี้ โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเช่าซื้อของประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งก็คือ พระราชบัญญัติสัญญาสินเชื่อกับการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ. 2003 ที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องเปิดเผยข้อมูลของสัญญาไม่น้อยกว่าที่กฎหมายกำหนด ซึ่งในกรณีนี้ กฎหมายประเทศไทยควรที่จะมีมาตรการอย่างใดอย่างหนึ่งมารองรับสิทธิในการรับทราบข้อมูลของสัญญาของผู้เช่าซื้อซึ่งเป็นผู้บริโภคเช่นเดียวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเช่าซื้อของประเทศนิวซีแลนด์

3. บทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 57 และมาตรา 35 อัญญได้กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อที่มีหน้าที่ส่งมอบสัญญาที่มีข้อสัญญาหรือมีข้อสัญญาถูกต้องตามแบบตามมาตรา 35 ทวิ ให้แก่ผู้บริโภคภายในระยะเวลาที่เป็นทางปฏิบัติตามปกติสำหรับผู้ประกอบธุรกิจประเภทนั้นๆ หรือภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาสุดแต่ระยะเวลาใดจะถึงก่อน ทั้งนี้หากผู้ให้เช่าซื้อไม่ส่งมอบสัญญาที่มีข้อสัญญาให้แก่ผู้บริโภคแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อจะมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีนี้บทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการส่งมอบสัญญาที่มีข้อสัญญาโดยกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนไว้เป็นการบังคับให้ผู้ให้เช่าซื้อต้องส่งมอบสัญญาหรือสัญญาที่มีข้อสัญญาภายในระยะเวลาเท่าไร รวมทั้งการกำหนดผลของการที่ผู้ให้เช่าซื้อฝ่าฝืนไม่ส่งมอบสัญญาหรือสัญญาที่มีข้อสัญญาให้แก่ผู้เช่าซื้อนั้น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาตรา 57 ได้กำหนดมาตรการในการลงโทษในทางอาญา ซึ่งการบังคับให้ผู้ให้เช่าซื้อรับโทษในทางอาญาเป็นเรื่องของรัฐ และถ้ารัฐไม่บังคับตามที่กฎหมายกำหนดย่อมไม่ได้ประโยชน์อะไร ซึ่งในกรณีนี้ กฎหมายไทยควรที่จะมีมาตรการอย่างใดอย่างหนึ่งในทางแพ่งมารองรับเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้เช่าซื้อซึ่งเป็นผู้บริโภค

4. ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ไม่ได้กำหนดให้ในสัญญาต้องมีรายละเอียดที่สำคัญๆ ไว้ในสัญญา เช่น รายละเอียดที่เกี่ยวกับราคาที่แท้จริงของเครื่องใช้ไฟฟ้าว่าเป็นจำนวนเท่าไร และราคาของเครื่องใช้ไฟฟ้าทั้งหมดเมื่อคิดรวมกับดอกเบี้ย หรือค่าธรรมเนียมอื่นใดที่ผู้เช่าซื้อที่มีหน้าที่ต้องชำระตามที่กำหนดไว้ในสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าว่าเป็นจำนวน

เท่าไร เป็นต้น ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าซื้อของประเทศอังกฤษและประเทศนิวซีแลนด์ กฎหมายของทั้งสองประเทศได้กำหนดให้ในสัญญาเข้าซื้อนั้น ผู้ให้เข้าซื้อต้องกำหนดรายละเอียดของสัญญาเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งในกรณีการกำหนดรายละเอียดของข้อสัญญาเข้าซื้อนั้น ประเทศไทยควรที่จะมีการออกกฎหมายที่เป็นการบังคับผู้ให้เข้าซื้อต้องกำหนดรายละเอียดของสัญญาดังเช่นที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวกับการเข้าซื้อของประเทศอังกฤษและประเทศนิวซีแลนด์หรือไม่

5. การที่ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ข้อ 3 (5) ที่กำหนดให้ผู้ให้เข้าซื้อต้องจัดให้ผู้เข้าซื้อสามารถใช้สิทธิในการเรียกร้องให้มีการปฏิบัติตามเงื่อนไขการรับประกันของเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เข้าซื้อจากผู้ผลิตหรือผู้ขายโดยตรง ซึ่งในกรณีนี้อาจเกิดปัญหาที่ผู้ขายหรือผู้ผลิตปฏิเสธโดยการไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขการรับประกัน โดยอ้างว่าไม่ได้เป็นคู่สัญญากับผู้เข้าซื้อ

6. การที่ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ข้อ 3 (7) ที่กำหนดในกรณีที่ผู้เข้าซื้อมีความประสงค์จะขอชำระเงินค่าเข้าซื้อทั้งหมดในคราวเดียว โดยไม่ผ่อนชำระค่าเข้าซื้อเป็นรายงวดตามสัญญาเข้าซื้อเพื่อปิดบัญชีค่าเข้าซื้อ ผู้ให้เข้าซื้อต้องให้ส่วนลดแก่ผู้เข้าซื้อตามอัตราที่ผู้ให้เข้าซื้อตกลงไว้กับผู้เข้าซื้อขณะทำสัญญา เป็นบทบัญญัติที่ไม่ได้คุ้มครองผู้บริโภค เพราะไม่ได้กำหนดในกรณีที่คู่สัญญาไม่ได้ตกลงเรื่องส่วนลดไว้

7. ในกรณีที่ผู้เข้าซื้อผิดนัดชำระค่าเข้าซื้อ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ข้อ 4(7) ห้ามมิให้ใช้ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เข้าซื้อคิดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดในกรณีที่ผู้เข้าซื้อผิดนัดชำระหนี้รวมกันแล้วเกินกว่าอัตราร้อยละสิบห้าต่อปี เป็นบทบัญญัติที่ไม่คุ้มครองผู้บริโภคอย่างเพียงพอ เนื่องจากไม่ได้มีการกำหนดให้ชัดเจนว่า การคิดเบี้ยปรับหรือเงินอื่นใดในกรณีที่ผู้เข้าซื้อผิดนัดนั้นคิดจากจำนวนใดเป็นฐาน

8. ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ไม่ได้กำหนดผลของการเลิกสัญญาโดยผู้เข้าซื้อไว้โดยเฉพาะ ดังนั้น ในกรณีจึงต้องอนุมานโดยอาศัยผลของการเลิกสัญญาโดยผู้เข้าซื้อดังที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 มาใช้ แต่อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 ได้กำหนดสิทธิในการเลิกสัญญาให้กับผู้เข้าซื้อไว้ แต่ไม่ได้กำหนดผลของการที่ผู้เข้าซื้อเลิกสัญญาไว้ว่าจะมีผลเป็นเช่นไร ซึ่งในกรณีนี้ได้มีความเห็นเกี่ยวกับการเลิกสัญญาโดยผู้เข้าซื้อแบ่งเป็นสองความเห็นด้วยกัน คือ ความเห็นแรกเป็นความเห็นของศาลได้แก่ คำพิพากษากฎีกาที่ 357/2484, คำพิพากษากฎีกาที่ 73/2522 เห็นว่า เมื่อผู้เข้าซื้อเลิกสัญญา คู่กรณีต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 391 วรรคแรก กล่าวคือ ผู้เข้าซื้อต้องคืนเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เข้าซื้อ ส่วนผู้ให้เข้าซื้อก็ต้องคืนเงินค่าเข้าซื้อ แต่ผู้ให้เข้า

ซื้อสิทธิเรียกค่าใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าและค่าเสียหายจากผู้เช่าซื้อได้ และความเห็นที่สองเป็นความเห็นของนักวิชาการ ได้แก่ ประพนธ์ ศาตะมาน³, ศนันท์ภรณ์(จำปี) โสติพันธุ์⁴, ประดิษฐ์ เอกมณี⁵ เห็นว่า เมื่อผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาแล้ว ถือว่าสัญญาเช่าซื้อระงับ เงินค่าเช่าซื้อที่ชำระไปแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อไม่ต้องคืน เพราะเงินค่าเช่าซื้อเป็นเงินค่าเช่าที่ผู้ซื้อได้ใช้สอยทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ในระหว่างที่สัญญาเช่าซื้อไม่ระงับ

9. การที่ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ข้อ 4 (5) ห้ามมิให้ใช้ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อสิทธิบอกเลิกสัญญาในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อไม่น้อยกว่าสองงวดติดกันนั้น อย่างไรก็ตาม ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ไม่ได้มีข้อกำหนดถึงกรณีที่มีการผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อเป็นจำนวนหลายงวดหลายครั้งสลับกันไปมาแต่ไม่ติดกัน ซึ่งน่าจะพิจารณาว่าควรมีมาตรการใดมารองรับกรณีเช่นนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม

10. การที่ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ข้อ 3(10) ที่กำหนดในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อขายเครื่องใช้ไฟฟ้าได้ราคาน้อยกว่ามูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อจะรับผิดชอบส่วนที่ขาดนั้นเฉพาะกรณีที่การขายโดยวิธีการประมูลหรือการขายทอดตลาดที่เหมาะสมเท่านั้น ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับผลของการเลิกสัญญาโดยผู้ให้เช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 574 ที่กำหนดไม่ให้ผู้ให้เช่าซื้อสามารถเรียกมูลหนี้ในส่วนที่ขาดหรือค่าเสื่อมราคาได้ ทั้งนี้ เนื่องจากการกำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อสามารถกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อและรับเงินค่าเช่าซื้อที่ชำระมาแล้วทั้งหมดหลังจากที่ผู้ให้เช่าซื้อใช้สิทธิเลิกสัญญาเช่าซื้อนั้นย่อมเป็นการเพียงพอแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ได้มีแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกา ได้แก่ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 58/2530, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1721/2532, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4586/2533, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2084/2536 เป็นต้น ที่วินิจฉัยว่า หากในข้อสัญญากำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบในส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ

³ ประพนธ์ ศาตะมาน, “คำบรรยายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเช่าทรัพย์สิน-เช่าซื้อ,” พิมพ์ครั้งที่ 2 ,กรุงเทพมหานคร, สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2515, หน้า 265.

⁴ ศนันท์ภรณ์(จำปี) โสติพันธุ์, “คำอธิบายกฎหมายลักษณะเช่าทรัพย์สิน-เช่าซื้อ พร้อมคำอธิบายในส่วนของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง,” พิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติม , กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2551, หน้า 200.

⁵ ประดิษฐ์ เอกมณี, “คำบรรยายกฎหมายแพ่งลักษณะเช่าทรัพย์สิน-เช่าซื้อ,” พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2536, หน้า 136.

หากผู้ให้เช่าซื้อขายเครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อแล้วได้น้อยกว่าจำนวนเงินส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ ข้อสัญญานี้ใช้ได้ โดยศาลถือเป็นการกำหนดค่าเสียหายล่วงหน้าซึ่งก็คือเบี้ยปรับ ซึ่งศาลมีดุลพินิจที่จะลดลงได้ ดังนั้น ในกรณีนี้บทบัญญัติในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ข้อ 3(10) จึงเป็นบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับหลักคุ้มครองผู้บริโภค เนื่องจากการรับรองสิทธิให้ผู้ให้เช่าซื้อสามารถเรียกให้ผู้เช่าซื้อชำระเงินตามมูลหนี้ส่วนที่ขาดตามสัญญาได้โดยการบังคับให้กำหนดข้อสัญญาในลักษณะเช่นว่านี้ไว้ในสัญญา ซึ่งเป็นการเพิ่มภาระและเป็นบทบัญญัติที่เป็นไปในทางลงโทษผู้บริโภค

11. ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ไม่ได้กำหนดผลในกรณีที่เครื่องใช้ไฟฟ้าที่เช่าซื้อสูญหายหรือถูกทำลายไปทั้งหมดโดยเหตุสุดวิสัยหรือเหตุใด ๆ โดยมีใช้ความผิดของผู้เช่าซื้อ ดังนั้นในกรณีนี้จึงต้องอนุมานเอาผลของการที่ทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหายหรือถูกทำลายไปทั้งหมดโดยเหตุสุดวิสัยหรือเหตุใด ๆ โดยมีใช้ความผิดของผู้เช่าซื้อตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 567 ซึ่งได้กำหนดให้สัญญาเช่าซื้อยอมระงับไป ได้แก่ คำพิพากษาฎีกาที่ 304/2522, คำพิพากษาฎีกาที่ 1576/2525 เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 1580/2514, คำพิพากษาฎีกาที่ 575/2518, คำพิพากษาฎีกาที่ 1314/2515 เป็นต้น ได้วางบรรทัดฐานไว้ให้ผู้สัญญาอาจตกลงยกเว้นให้โดยกำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องชำระราคาเช่าซื้อต่อไปจนครบ ในกรณีที่ทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหายหรือถูกทำลายไปทั้งหมดนั้น ใช้บังคับได้เนื่องจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 567 นั้นไม่ใช่บทบัญญัติที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ทั้งนี้ ในกรณีนี้ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ไม่มีบทบัญญัติในลักษณะที่เป็นการห้ามมิให้ผู้ให้เช่าซื้อสามารถตกลงยกเว้นหรือกำหนดข้อสัญญาอันเป็นการแตกต่างไปจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 567 โดยเปรียบเทียบกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคด้านเช่าซื้อฉบับอื่น ได้แก่ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2543 ข้อ 4 (4) ที่ห้ามมิให้ใช้ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบชำระค่าเช่าซื้อให้ครบถ้วนตามสัญญาในกรณีรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อสูญหาย ถูกทำลาย ถูกยึด ถูกอายัด หรือถูกริบ โดยมีใช้ความผิดของผู้เช่าซื้อ เว้นแต่ค่าเสียหายหรือเบี้ยปรับหรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทวงถามการติดตามรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อ ค่าทนายความหรือค่าอื่นใด เพียงเท่าที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ใช้จ่ายไปจริงตามความจำเป็นและมีเหตุผลอันสมควร ดังนั้นในกรณีนี้จึงมีข้อน่าพิจารณาว่ามีความจำเป็นหรือไม่ที่จะมีออกมาตราอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็น

รองรับผลจากที่เครื่องใช้ไฟฟ้าสูญหายหรือถูกทำลายไปทั้งหมดโดยเหตุสุดวิสัยหรือเหตุใด ๆ โดยมิใช่ความผิดของผู้เช่าซื้อ เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้เช่าซื้อในฐานะที่เป็นผู้บริโภค

ทั้งนี้ เมื่อการกำหนดควบคุมข้อสัญญาตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ยังมีปัญหาและมีลักษณะจำกัดในเพียงบางเรื่อง จึงนำพิจารณาว่าควรที่จะมีวิธีการกำหนดและควบคุมข้อสัญญาในเรื่องที่ยังไม่มีการควบคุมหรือที่มีการควบคุมแล้วแต่ยังไม่ชัดเจนหรือยังไม่เหมาะสมให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นอย่างไร

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาถึงปัญหาที่เกิดจากการควบคุมสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าโดยพิจารณาจากประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2544 เป็นหลักในการศึกษาว่ามาตรการการควบคุมข้อสัญญาต่างๆ ที่กำหนดไว้ในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญานั้น เพียงพอในการคุ้มครองผู้บริโภคและสามารถใช้ได้จริงในทางปฏิบัติมากน้อยเพียงใด มีข้อดี ข้อเสียอย่างไร และจะมีวิธีการในการแก้ปัญหาต่างๆ ให้ดีและสมบูรณ์ขึ้นอย่างไร โดยมุ่งเน้นวิเคราะห์ความบกพร่องของมาตรการการควบคุมตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ในประเด็นข้างต้นและเสนอแนะวิธีการแก้ไขสัญญาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ในการศึกษาเรื่องการควบคุมสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้านี้ได้มุ่งเน้นที่จะศึกษาในขอบเขตของสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบคู่สัญญาตามสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า อันได้แก่ ผู้ให้เช่าซื้อ และผู้เช่าซื้อเท่านั้นไม่รวมไปถึงสิทธิและหน้าที่ของผู้ค้าประกัน

2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาขอบเขตและการบังคับใช้กฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าในด้านสัญญาและผลบังคับใช้ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2544 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

2. เพื่อศึกษาขอบเขตและการบังคับใช้กฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าในด้านสัญญาและผลบังคับใช้ในต่างประเทศ

3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อ

เครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2544 โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการคุ้มครองผู้บริโภคที่ เป็นผู้เข้าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าให้มากขึ้น ทั้งนี้โดยการเสนอให้แก้ไขประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เข้าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2544 ในบางแง่มุม

3 ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาถึงข้อบกพร่องในการคุ้มครองผู้เข้าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าทางด้านสัญญาของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจให้เข้าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2544 ที่ควบคุมเฉพาะการทำสัญญาเข้าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจและผู้บริโภคที่เป็นฝ่ายผู้เข้าซื้อว่ามีข้อบกพร่องอย่างไรบ้าง ทั้งควรมีการปรับปรุงกฎหมายมาตรการทางกฎหมายอย่างไร โดยพิจารณาจากปัญหาที่พบในทางปฏิบัติและเปรียบเทียบกับลักษณะการควบคุมข้อสัญญาเพื่อคุ้มครองคู่สัญญาในสัญญาเข้าซื้อในกฎหมายประเทศนิวซีแลนด์

ทั้งนี้ จำกัดการศึกษาเฉพาะกรณีที่ผู้ให้เข้าซื้อเป็นผู้ประกอบธุรกิจให้เข้าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าและผู้เข้าซื้อเป็นผู้บริโภคที่ได้รับความคุ้มครองตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เข้าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2544

4 วิธีการในการศึกษา

ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้วิธีการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเป็นลักษณะของการวิจัยเอกสาร ซึ่งจะศึกษาทฤษฎี แนวความคิดเห็นจากประมวลกฎหมาย ตำรากฎหมาย บทความทางกฎหมาย และคำพิพากษาของศาลทั้งในและต่างประเทศ

ส่วนการศึกษาใช้วิธีการพรรณนา โดยเมื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆ ได้แล้วจะนำมาทำการเปรียบเทียบให้เห็นหลักเกณฑ์และแนวทางที่เหมือนหรือต่างกันในแต่ละประเทศว่ามีลักษณะเหมือนหรือต่างกันอย่างไร ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวในการวิเคราะห์ วิจัย หาข้อสรุป รวมทั้งข้อเสนอแนะในการแก้ไขกฎหมายในเรื่องนี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบหลักเกณฑ์ รายละเอียด เจตนารมณ์ ข้อบกพร่องของการคุ้มครองผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าด้านสัญญา เพื่อเป็นการวางแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงและเสนอมาตรฐานของสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น
2. ทำให้เกิดการคุ้มครองผู้เช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น
ทำให้คู่สัญญาทั้งฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อและฝ่ายผู้เช่าซื้อตามสัญญาเช่าซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าได้รับความยุติธรรมที่เท่าเทียมกัน